

Смерницький Дем'ян Вікторович,
доктор юридичних наук, старший дослідник,
заступник директора ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-6066-0324

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглянуто правові засади фінансового забезпечення сфери технічного регулювання. Визначено, що переважною часткою коштів у фінансуванні сфери технічного регулювання є кошти Державного бюджету України, які витрачаються на діяльність органів виконавчої влади та державних установ у цій сфері, створення нормативно-правових та нормативних документів щодо забезпечення безпечності та якості продукції, способів виробництва, їх екологічності, метрологічного забезпечення тощо. Власні кошти суб'єктів господарювання переважно витрачаються на оплату наданих за договорами послуг щодо проведення обов'язкової та добровільної оцінки відповідності, сертифікації продукції, а також створення нормативних документів і надання метрологічних послуг.

Ключові слова: *технічне регулювання, фінансове забезпечення, національні стандарти, кодекси ustalеної практики, метрологічна система.*

Згідно зі ст. 1 Закону України “Про технічні регламенти та оцінку відповідності”, технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю) [1].

До суб'єктного складу, що здійснює діяльність у сфері технічного регулювання, можна віднести, відповідно до Закону [1], центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, інші центральні органи виконавчої влади, Службу безпеки України та відповідні державні органи, які в межах своєї компетенції беруть участь у технічному регулюванні.

Крім визначених Законом України “Про технічні регламенти та оцінку відповідності” [1] суб'єктів сфери технічного регулювання, до зазначених суб'єктів, на нашу думку, слід віднести також суб'єктів, визначених Законом України “Про стандартизацію” [2] – це центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, національний орган стандартизації, функції якого виконує державне підприємство, підприємства, установи та організації, що здійснюють стандартизацію.

Визначені суб'єкти забезпечують нормативно-правове регулювання сфери технічного регулювання, визначення пріоритетних напрямів розвитку, інформування та надання роз'яснень щодо реалізації державної політики у визначеній сфері, розробку та погодження відповідних програм та планів, інші повноваження згідно із законодавством [2].

Центральні органи виконавчої влади, державні установи та підприємства фінансуються за рахунок державного бюджету. Отже, і діяльність у сфері технічного регулювання переважно фінансується за рахунок державного бюджету, в тому числі розробка технічних регламентів як основного виду нормативно-правових актів, що регулюють правові відносини у визначеній сфері.

Технічний регламент, згідно із Законом України “Про технічні регламенти та оцінку відповідності”, – це нормативно-правовий акт, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні адміністративні положення, додержання яких є обов'язковим [1].

Також переважно за рахунок державного бюджету фінансуються роботи з розробки національних стандартів та кодексів усталеної практики, які розробляються державними установами та національним органом стандартизації.

Інші нормативні документи (стандарти, технічні умови), які розробляють підприємства, установи та організації, що здійснюють стандартизацію, фінансуються за кошти цих суб'єктів.

Крім того, наприклад, інформаційні послуги надаються національним органом стандартизації, відповідно до ст. 24 Закону України “Про стандартизацію” [2], на договірних засадах шляхом видання, відтворення та розповсюдження офіційних текстів національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них, розроблених національним органом стандартизації каталогів, іншої друкованої продукції щодо прийнятих національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них, а також стандартів, кодексів усталеної практики, документів та змін до них відповідних міжнародних та регіональних організацій стандартизації, членом яких є національний орган стандартизації чи з якими він співпрацює відповідно до положень таких організацій або відповідних договорів, інших інформаційних та довідкових видань із питань стандартизації, а також шляхом їх розповсюдження інформаційними мережами в порядку ініціативи та на замовлення.

Кошти, одержані від реалізації національних, регіональних, міжнародних стандартів, кодексів усталеної практики та розроблених національним органом стандартизації каталогів, у повному обсязі спрямовуються на виконання робіт із національної стандартизації та розвиток науково-технічної бази (ст. 26 Закону) [2].

Стаття 28 Закону [2] визначає, що роботи зі стандартизації фінансуються їх замовниками за кошти Державного бюджету України, кошти, передбачені на виконання програм і проєктів, власні та залучені кошти суб'єктів господарювання, інші не заборонені законодавством джерела фінансування. Забезпечення участі центральних органів виконавчої влади та національного органу стандартизації в роботі керівних органів міжнародних, регіональних та міжурядових організацій стандартизації та сплата членських внесків до таких організацій здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Також ст. 29 Закону [2] визначено, що витрати суб'єктів господарювання, пов'язані з розробленням стандартів, кодексів ustalenoї практики, у тому числі національних та технічних умов, участю в роботі міжнародних та регіональних організацій стандартизації, належать до витрат, пов'язаних із науково-технічним забезпеченням їх господарської діяльності.

Витрати бюджетних установ, пов'язані з розробленням стандартів, кодексів ustalenoї практики, у тому числі національних та технічних умов, відшкодовуються за рахунок коштів, передбачених на утримання таких установ.

Замовниками послуг із виконання робіт з національної стандартизації за рахунок коштів Державного бюджету України є центральні органи виконавчої влади, а єдиним надавачем таких послуг – національний орган стандартизації.

Розрахунок трудомісткості та вартості робіт з національної стандартизації у сфері технічного регулювання визначається відповідною методикою, яку розробляє центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації [2].

Методика [3] встановлює базові нормативи трудомісткості робіт з національної стандартизації, поправні коефіцієнти, порядок визначення трудомісткості, загальної трудомісткості та вартості робіт із національної стандартизації, що установлені Законом України “Про стандартизацію” та національними стандартами [2].

Методика [3] застосовується центральними органами виконавчої влади, які є замовниками виконання робіт з національної стандартизації за рахунок коштів державного бюджету, а також національним органом стандартизації під час надання послуг з національної стандартизації, які фінансуються відповідно до Закону України “Про стандартизацію” [2].

Фізичні або юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, які замовляють або надають послуги з виконання робіт із національної стандартизації, що фінансуються відповідно до Закону України “Про стандартизацію” [2] (крім коштів державного бюджету), у частині визначення трудомісткості робіт з національної стандартизації можуть застосовувати цю методику. Вартість робіт із стандартизації встановлюється на договірних засадах відповідно до законодавства [3].

Розглянемо, ще один напрям діяльності у сфері технічного регулювання, зокрема акредитацію органів з оцінки відповідності та фінансове забезпечення цього напрямку.

Проведення робіт з акредитації органів з оцінки відповідності забезпечується, відповідно до Закону України “Про акредитацію органів з оцінки відповідності” [4], національним органом України з акредитації органів з оцінки відповідності (Національне агентство з акредитації України).

Стаття 14 Закону [4] визначає джерела та напрями фінансування діяльності з акредитації. Джерелами фінансування діяльності з акредитації є: кошти, отримані як оплата робіт з акредитації та моніторингу; кошти Державного бюджету України; інші кошти, передбачені законом.

Виділені кошти Державного бюджету України у сфері акредитації можуть бути використані виключно за напрямами: науково-дослідних робіт; розроблення проєктів нормативно-правових актів національних стандартів та інших документів

із питань акредитації; участі у роботі міжнародних, європейських та інших регіональних організацій, у тому числі сплата членських внесків до цих організацій [4].

Чистий прибуток, отриманий за результатами фінансово-господарської діяльності, використовується національним органом України з акредитації для фінансування розвитку його діяльності з урахуванням вимог законодавства.

Розміри та порядок оплати робіт з акредитації та моніторингу встановлюються національним органом України з акредитації відповідно до методики визначення вартості таких робіт, яка затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку (ст. 15 Закону) [4].

Методика [5] визначає механізм розрахунку Національним агентством з акредитації України вартості робіт з акредитації та моніторингу відповідності акредитованих ним органів вимогам акредитації та застосовується до осіб, які можуть бути акредитовані чи компетентність яких може бути засвідчена, незалежно від форми їх власності та місцезнаходження, а саме: випробувальних та калібрувальних лабораторій; органів із сертифікації продукції, процесів та послуг; органів із сертифікації систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління; органів із сертифікації персоналу; органів з інспектування; інших органів з оцінки відповідності; інших осіб, ніж органи з оцінки відповідності, у випадках, установлених законодавством.

Стосовно проведення робіт з обов'язкової та добровільної оцінки відповідності, сертифікації, то вона здійснюється на договірних засадах переважно не за бюджетні кошти підприємств і організацій, які замовляють проведення зазначених робіт.

Технічне регулювання здійснюється з метрологічним забезпеченням. Статтею 4 Закону України “Про метрологію та метрологічну діяльність” [6] визначено, що метрологічна система України створює необхідні засади для забезпечення єдності вимірювань у державі. Метрологічна система України включає: національну метрологічну службу; нормативно-правову базу, у тому числі законодавчі акти, технічні регламенти та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері метрології та метрологічної діяльності; національну еталонну базу та систему передачі розмірів одиниць вимірювання; систему добровільної акредитації калібрувальних лабораторій, а також систему акредитації випробувальних лабораторій, органів з оцінки відповідності у випадках, визначених цим та іншими законами України; навчальні заклади, науково-дослідні установи, організації, що поширюють знання та досвід у сфері метрології та метрологічної діяльності.

До національної метрологічної служби належать: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду; наукові метрологічні центри; державні підприємства, які належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності, та провадять метрологічну діяльність в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі,

містах обласного значення; Служба єдиного часу і еталонних частот, Служба стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів, Служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів; метрологічні служби центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, підприємств та організацій; органи з оцінки відповідності засобів вимірювальної техніки та повірочні лабораторії (ст. 9 Закону) [6].

Фінансування діяльності національної метрологічної служби, відповідно до ст. 28 Закону [6], здійснюється за рахунок: коштів державного бюджету; надходжень від виконання робіт (надання послуг); коштів від виконання науково-дослідних робіт (надання послуг); інших надходжень, визначених законом.

При цьому фінансування діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду, здійснюється виключно за рахунок коштів Державного бюджету України [6].

За рахунок коштів Державного бюджету України здійснюється фінансування таких робіт: фундаментальні та прикладні наукові дослідження, розроблення нормативних документів у сфері метрології та метрологічної діяльності; створення та вдосконалення державних еталонів, утримання та експлуатація державних первинних еталонів, а також звірення державних первинних еталонів з національними еталонами інших держав і міжнародними еталонами; роботи, пов'язані з діяльністю служб; роботи, пов'язані з виконанням державних та багатогалузевих науково-технічних програм у сфері метрології та метрологічної діяльності; участь у роботі міжнародних та регіональних організацій з метрології.

Оплата робіт з проведення перевірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації, здійснюється в порядку [7] та відповідно до методики визначення вартості зазначених робіт, які затверджуються Кабінетом Міністрів України (ст. 29 Закону) [6].

Порядок [7] установлює механізм оплати підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами – підприємцями робіт з перевірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації.

Кошти, отримані за виконання метрологічних робіт (надання послуг), використовуються науковими метрологічними центрами і метрологічними центрами для забезпечення їх виробничої та наукової діяльності (ст. 29 Закону) [6].

Отже, фінансування сфери технічного регулювання відбувається за кошти Державного бюджету України, кошти, передбачені на виконання програм і проєктів, власні та залучені кошти суб'єктів господарювання, кошти, отримані при наданні відповідних послуг, інші не заборонені законодавством джерела фінансування.

В.Г. Дем'янішин відзначає, що бюджет держави є категорією розподілу, яка обслуговує весь відтворювальний процес, загалом впливаючи на всі його стадії [8].

О.А. Музика-Стефанчук стверджує, що з бюджетом пов'язані всі органи публічної влади, які, щонайменше, його формують, затверджують, виконують, контролюють, розпоряджаються бюджетними коштами [9, с. 23].

На основі аналізу нормативно-правових актів ми можемо констатувати, що переважна частка коштів у фінансуванні сфери технічного регулювання – кошти Державного бюджету України, які витрачаються на діяльність органів виконавчої влади та державних установ у цій сфері, створення нормативно-правових (технічні регламенти) та нормативних документів (національні стандарти, кодекси ustalenoї практики) щодо забезпечення безпечності та якості продукції, способів виробництва, їх екологічності, метрологічного забезпечення тощо.

Власні кошти суб'єктів господарювання переважно витрачаються на оплату наданих за договорами послуг щодо проведення обов'язкової та добровільної оцінки відповідності, сертифікації продукції, а також створення нормативних документів (стандартів, технічних умов) і надання метрологічних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 14. Ст. 96.
2. Про стандартизацію: Закон України від 5 червня 2014 року № 1315-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 31. Ст. 1058.
3. Методика визначення трудомісткості та вартості робіт з національної стандартизації: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 05.10.2016 № 1685. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2016 р. за № 1402/29532.
4. Про акредитацію органів з оцінки відповідності: Закон України від 17 травня 2001 року № 2407-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 32. Ст. 170.
5. Методика визначення вартості робіт з акредитації та моніторингу: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 05.09.2012 № 973. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2012 р. № 1589/21901.
6. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 5 червня 2014 року № 1314-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 30. Ст. 1008.
7. Порядок оплати робіт з проведення перевірки законодавчо регульованих засобів виміральної техніки, що перебувають в експлуатації, та визначення вартості таких робіт: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 865.
8. Дем'янишин В.Г. Проблемы разработки единой концепции экономической сущности и функций бюджета государства. URL: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2009/Economics/45513.doc.htm (дата звернення: 16.05.2018).
9. Музика-Стефанчук О.А. Сучасні проблеми об'єктів бюджетних правовідносин. Фінансове право. 2011. № 4. С. 23–26.

REFERENCES

1. Pro tekhnichni rehlyamenty ta otsinku vidpovidnosti. "On technical regulations and conformity assessment": Law of Ukraine of January 15, 2015 No.124-VIII. Information of the Verkhovna Rada (VVR), 2015, 14, 96 p. [In Ukrainian].
2. Pro standartyzatsiiu. "On standardization": Law of Ukraine of June 5, 2014 No. 1315-VII. Information of the Verkhovna Rada (VVR), 2014, No. 31, 1058 p. [In Ukrainian].
3. Metodyka vyznachennia trudomistkosti ta vartosti robit z natsionalnoi standartyzatsii. "Methods for determining the complexity and cost of work on national standardization": Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine 05.10.2016 No. 1685. Registered in the Ministry of Justice of Ukraine on October 27, 2016 for No. 1402/29532. [In Ukrainian].
4. Pro akredytatsiiu orhaniv z otsinky vidpovidnosti. "On accreditation of conformity assessment bodies": Law of Ukraine of May 17, 2001 No. 2407-III. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2001, No. 32, Art. 170. [In Ukrainian].
5. Metodyka vyznachennia vartosti robit z akredytatsii ta monitorynhu. "Methods for determining the cost of accreditation and monitoring": Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine 05.09.2012 No. 973. Registered in the Ministry of Justice of Ukraine September 14, 2012 for No.1589/21901. [In Ukrainian].

6. Pro metrolohiuu ta metrolohichnu diialnist. “On metrology and metrological activity”: Law of Ukraine of June 5, 2014 No.1314-VII. Information of the Verkhovna Rada (VVR), 2014, No. 30, 1008 p. [In Ukrainian].

7. Procedure for payment for calibration of legally regulated measuring equipment in operation and determination of the cost of such works: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 28, 2015. No. 865. [In Ukrainian].

8. *Demianishin V.H.* Problemy razrabotki yedinoi kontseptsii ekonomicheskoi sushchnosti i funktsii biudzheta gosudarstva. “Problems of development of the uniform concept of economic essence and functions of the state budget”. URL: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2009/Economics/45513.doc.htm (Date of Application: 16.05.2018) [In Russian].

9. *Music-Stefanchuk O.A.* (2011). Suchasni problemy obektiv biudzhetynykh pravovidnosyn. “Modern problems of objects of budgetary legal relations”. Finance law. No. 4. P. 23–26. [In Ukrainian].

UDC 347.73

Demian Smernytskyi,
Doctor of Juridical Sciences, Senior Researcher,
Co-Director of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-6066-0324

LEGAL BASIS FOR FINANCIAL PROVISION OF THE TECHNICAL REGULATION SPHERE

The article considers the legal basis for financial provision of the technical regulation sphere. The subject structure carrying out activity in the area of technical regulation which includes: the central body of executive power providing formation of the state policy in the field of technical regulation, the central body of executive power realizing the state policy of technical regulation, other central bodies of executive authorities, the Security Service of Ukraine and relevant state bodies that within their competence participate in technical regulation, as well as the central executive body that ensures the formation of state policy in the sphere of standardization, the central executive body that implements state policy regarding standardization, a national standardization body whose functions are performed by a state enterprise, enterprises, institutions and organizations carrying out standardization. Analyzed the methodology for determining the complexity and cost of work on national standardization, as well as the method for determining the cost of work on accreditation and monitoring. It was determined that the predominant share of funding in the field of technical regulation is the State Budget of Ukraine, which is spent on the activities of executive authorities and public bodies in this area, the creation of regulatory and legal acts to ensure the safety and quality of products, methods of production, their environmental, metrological support, etc. Basically, organizations' own funds are directed to paying for services rendered under contracts for mandatory and voluntary confirmation of conformity, certification of products, as well as for the creation of regulations and metrological services.

Keywords: technical regulation, financial support, national standards, codes of established practice, metrological system.

Отримано 03.12.2021

© Smernytskyi Demian, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.4\(54\).14](https://doi.org/10.36486/np.2021.4(54).14)

Issue 4(54) 2021

<http://naukaipravoohorona.com/>